

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 június Hónapló

Végel László: Ramazuri

Baráti meghívásra Anikóval Montenegróba utazunk. Örömmel tölt el, hogy ismét láthatom a katori öböl kisvárosait, Kotort, Perastot, Tivatot, Herceg Novit, Igalót... A tervek szerint, Dubrovnikba is eljutunk. Indulás előtt Fejtő Ferenc *Érzelmes utazás* című könyvét olvasgatom. Zágráb, Ljubljana, Fiume, Split, Dubrovnik, Boka, Cattaro... Bebarangoltam ezeket a városokat. A *Lemondás és megmaradás* című könyvemben írtam valahányról. A nyolcvanas évek drámai hangulatát ismerem fel ezekben az esszékben. Valahol érthető, hisz öntudatlanul is búcsúztam az említett városoktól. Mementó a hajdan volt országra, Jugoszláviára.

A lejegyzettek szerint éltem meg azokat az időket. Nos, és hogyan gondolkodom most? Mit érzek manapság? Az utóbbi években már nem ismerős idegennek, inkább valódi idegennek érzem magam az ex-Jugoszlávia városaiban. Végre, beköszöntött a szentimentális utazás időszaka. Meglehet, hogy ugyanarra a következtetésre jutok, mint amit Fejtő Ferenc fogalmazott meg. „Nem nézek ki az ablakon – írta –, úgysem integet utánam senki, addio mare, dúdolnám, ha eszembe jutna a dallam, itt maradnék örökre – még nem késő – ki lehetne ugorni –, valamikor az életet is ilyen muszájból, kelletlen engedelmességgel és szomorúan fogom itt hagyni, mint ezt a tájat. Rágyújtok egy cigarettára.” Ennyi! Tényleg csak ennyi lenne? És mi történik akkor, amikor utánam integet saját ifjúságom hazajáró lelke?

Ez a kérdés motoszkált bennem, amikor Újvidéken beszálltunk a Herceg Noviba tartó autóbuszba. Az utasok között főleg montenegróiak voltak, akik ide-oda ingáznak a Vajdaság és Montenegró között. Útközben egymással diskurálnak a hol jobb, illetve rosszabb kérdéstről. Mi is kisebbség vagyunk, akár a magyarok, fejtegeti egyikük, ergo, harcolni kell a jogainkért, azért, hogy a montenegrói nyelv hivatalos legyen, meg hogy nagyobb teret kapjon a montenegrói irodalom és kultúra. Az utasok többsége helyesel. Nem először érzékelem a vajdasági szláv lakosság közötti belső megosztást. Még negyed évszázaddal ezelőtt is, a montenegrói származásúak vagy szerbnek vagy jugoszlávnak vallották magukat, most viszont ébrednek bennük a montenegrói identitás. A jugoszlávok nyomtalanul eltűntek!

Robogott velünk az autóbusz déli irányba a szerbiai autóutakon. Kragujevacig túrhető volt a sztráda állapota, viszont amint elkanyarodtunk Montenegró felé, gidres-gödrös lett az út, és zötyögni kezdett a komfortos busz. A Kragujevac bejárata előtti körforgalomnál hatalmas feszület ejt ámulatba. A monumentális keresztre feszített Jézus nem alkalmi díszlet, nem a közlegő ortodox hűsvét miatt állították fel. Aztán a következő körforgalom közepén a Fiat cég óriásjelvénye mered a magasba. Lehet, hogy a Fiat jelvény a Tito-korszakkal való folyamatosságot jelképezi, a kereszt pedig a szerbiai posztkommunizmus szimbólumát. Valamikor csillagok ragyogtak ezen az útvonalon, azonban azok idővel eltűntek. Nem kellett betiltani, a polgárok önszántukból tüntették el őket. Maradt még néhány az égen – ki tudja, meddig? Elszunnyadok.

A Fekete-hegyek szerpentinjein robogó autóbuszban felriadok, kitekintek az ablakon, körös-

körül koromsötét. Különös izgalom vesz erőt rajtam, nem tudom megmagyarázni, miért. Aztán Anikó is kinyitja a szemét és halkan motyogja maga elé: „Tenger”. Miféle tenger, gondolom, hiszen még a montenegrói kopár hegytetőkön kószálunk. Ellenben, vagy öt perc elmúltával, megpillantjuk a tengert. Rájöttem, hogy miért ébredt fel Anikó és miféle izgalom vett erőt rajtam. A későbbiek során a helyieket arról faggatom, hogy mekkora távolságból érzékelik a tengert. Csak, ha látjuk, válaszolták egykedvűen. Nos, ebben különbözünk mi, pannóniaiak a mediterrániaktól: mi már messziről érzékeljük a tengert.

A tenger melléken beérett a citrom, az utolsó lédús gyümölcsöt szüretelik, a narancsból elkészült a finom narancslekvár. Most ismét bontogatják virágaikat a citrusfák, illatozik a jázmin, az akác. A montenegrói tengerpartra érkeznek az első turisták, főként oroszok, fehéroroszok, meg norvégok. Újdonsült ismerősünk, a helyi vízilabdázók edzője újságolja, hogy ezután jön a java. Lesz itt nemulass! Jönnek az azeriek, meg az arabok. Főleg az Egyesült Arab Emirátusokból. Horvátország ugyanis június elsejétől EU-tagország lesz, minek következtében az azeriek csak vízummal utazhatnak a horvát tengerpartra, emiatt többen megelégszenek majd Montenegróval. Bizonyítandó, folytatja az edző, hogy az azeriek máris befektetnek. Ebből kifolyólag Montenegró biztosan kilábal az európai gazdasági válságból. Ugyanaz a helyzet, gondolom, mint Szerbiában. A szerbiai kormány is Azerbajdzsán, meg az Egyesült Arab Emirátusok büdzséjében reménykedik, a nép áhítattal várja az arab sejkeket, meg az azeri diktátorokat. A szerbiai kormányelnök épp a minap hozta nyilvánosságra, hogy az egyik arab sejk hatalmas befektetést tervez Szerbiában, ami majd megmenti az államcsőd szélén álló országot. Úgy hangzik mindez, mint egy tündérmese. Ismerős kamu. A magyar kormány tagjainak tervezetere gondolok. Már nem látok ebben sem semmi különöset. Úgy tűnik, az egykori szocialista országokban születőben az „azeri utópia”. Lassan ez kerül az európai vízió helyére.

A strandokon feltűnnek az első külföldi vendégek, noha egyelőre a hazaiak viszik a prímet. Mi másról beszélgetnének, mint a politikáról? Egy idősebb férfi szidja Milo Djukanovicot, a montenegrói kormányfőt, ugyanakkor teli szájjal dicsőíti a hágai vádlott Radovan Karadzicot. A fürdőzők nem bocsátkoznak vele vitába, ő azonban nem tágít, kitartóan és erőszakosan provokálja őket. A helyi vízilabdázók edzője erélyesen rászól. Hagyd abba ezt az üres dumát, elriasztod a turistákat! Többen helyeslően véleményezik a tréneret, miszerint nem kell molesztálni a nyaralókat. Az intellektus rövid ideig hat a strandszónokra, legalább fél órán át szótlánul bámul maga elé. Aztán újra nekifut a mondókának. Mint a zsoldárt, úgy mormolja a magáét. Arra gondolok, hogy ez a fél órás szünet is sikernek számít. Szerencsére Montenegróban vannak turisták, ami nem csak gazdasági, hanem – lám! – politikai haszonnal is jár. Újvidéken gyakran találkozom ilyen fickókkal, ismerem a szokásaikat, tudom, hogy nem lehet leállítani őket, de hallgatni sincs kedvem. A közeli cukrászdába menekülök. Az egyik asztalnál finnek fagyaltoznak és egymás között csendesen beszélgetnek. Ha finneket látok, mindig elérzékenyülök. A rokonaink! Igaz, az új turáni tudomány szerint semmi közünk hozzájuk. Hallgatom a cukrászdában duruzsoló finneket, és belátom, hogy csöbörből vödörbe estem. Magyarországon sincs semmi politika nélkül, még a rokonság is politikai kérdés. Lehet, hogy egy szép napon a tankönyvekből eltűnnek a finnek.

Sétálok egy nagyot a tengerparton. A tenger nem tűnik el! Partján másmilyen a levegő, sőt a bor íze is különbözik. Azonban csak csendben, óvatosan dicsérem a tengert. A német irodalomban Goethét soha sem leckéztették meg a mediterrán világ iránti rajongása miatt, ez csak Bácskában fordulhat elő, ahol vétségnek tartják a tenger utáni nosztalgiát. Ez jut eszembe Igalóban, a „magyar szálloda” teraszán. A magyar menedzser azzal büszkélkedik, hogy a főidényre minden szoba elkelt, már kora tavasszal lefoglalják a magyar turisták, akik élnek-halnak a mediterrán világért. Lehet, hogy az egykori Pannon-tenger ébreszti fel bennünk a tenger utáni vágyat. Anikó gyorsan rákérdez: és túrós csusza, netán túrós palacsinta vagy somlói galuska kapható-e? Á, az nincs, hangzik a válasz, de csevapcsicsát meg plyeszkvacát

kínálunk. Hát igen, a vajdasági magyarok ebben különböznek az anyaországiaktól. Ők a rostonsült szerb specialitásnak számító pyleszkavicát rendelik, mi pedig túrós csuszát pörcikével szeretnénk. Hiába, nehezen halad a nemzetegyesítés.

Ezt tapasztalja újdonsült ismerősöm is. Hallva, hogy magyar érdekeltségű a vendéglátó-ipari létesítmény, ő is túrós csuszát rendelne, amiből nyomban kiderül, hogy ő is vajdasági magyar. A földim! 1992-ben távozott a szülőföldről. Igencsak jól megfontolta, hogy hol telepedjen le, Magyarországon, vagy pedig Ausztriában, ahol vendégmunkás rokonai éltek. A családtagokban jobban bízott és Ausztriában kötött ki, ahol két kézzel fogadták, mert gyakorlattal rendelkező, magasan képzett informatikus volt. Osztrák nőt vett feleségül, ő pedig egy telefontársaság alkalmazottja lett. A felesége – bár tanári diplomával rendelkezik – trafikutulajdonos Bécs belvárosában. A szülőktől három dohányboltot örökölt, mire kiszámították, hogy többet hoz a konyhára, mintha tanárkodna. Azért jó az osztrákoknál, jelentette ki magabiztosan, mert nem kell beiratkozni egyetlen pártba sem, ha privát biznissz akar folytatni az ember. Azt hallottam, folytatja bizalmasan, hogy Magyarországon még a trafikosok is fideszesek. A trafikmutyiról hallván folytatta, a feleségem csak a fejét csóválta és kijelentette, hogy egy jobboldali ne áruljon cigarettát, hanem őrizze a nemzet egészségét. Ellenben a baloldaliak is tartás vissza magukat, nehogy nemzetellenességgel vádolják meg őket. Foglalkozzanak a dohányáruval a pártonkívüliek. Igazat adtam az asszonyomnak. Ő se baloldali, se jobboldali, így hát lelkiismeret-furdalás nélkül árulhatja a cigarettát. Én meg menekülök a pártoktól, mint a tűztől, mert 1986-ban ráfáztam. Láttam, hogy Tito halála után egyre hangosabbak a szerb nacionalisták, gondoltam, beiratkozom a kommunista pártba. Aztán volt mit látnom! Több volt ott a nacionalista, mint a pártonkívüliek között. Alig sikerült észrevétlenül kislisszannom a pártszervezetből, azóta nagy ívben kerülöm, mint az ördög a keresztet. Be kellett látnom, hogy eltűntek a hithű kommunisták. Vagy nem is léteztek.

Azzal próbáltam csillapítani földim hóbörgését, hogy rendben, legyenek a trafikosok fideszesek, viszont tudomásom szerint Szerbiában munkaviszony-létesítés előtt még a takarítónőknek is a párthovatartozásról kell színt vallani. Éppen most tart a nagy átigazolás. A jónép a győztes Szerb Haladó Pártba igyekszik leigazolni, a volt radikálisokhoz!, hátha ezzel könnyebben jut munkahelyhez meg privilégiumokhoz. Még az ártatlan, szegény, szerencsétlen takarítónők is köpönyegforgatásra kényszerülnek. Noha, kérdem én, miért legyenek éppen ők következetesek? Ez is a balkáni és a kelet-közép-európai nagy színház repertoárjához tartozik. A tegnapi kemény liberálisokból mindenre elszánt nemzeti próféták, Tito marsall hú csatlósaiból a legszenvedélyesebb antititoisták lettek. Akik a lehangosabban hirdették a balkáni háborút, most szende békegalambokká váltak. Eltűnőben a múlt. Lássuk a rendszerváltások utáni nagy ramazurit.

Tetszik

Legyél az első az ismerőseid közül, akinek ez tetszik.

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Jó és rossz tájkunok** Az újságok hírül adták, hogy öngyilkos lett Branimir Nikolic Branci....
2. **Végel László: Túl a pártpolitikán** Unalmas újvidéki késő őszi számítottam, de minden másképpen történt. A...
3. **Végel László: Európai toalett** Jót tett az utazás és a pár hónapos svájci tartózkodás....
4. **Végel László: Nosztalgia a lépcsőházban** A választások napjának kellemes nyárestéjén az egyik Duna-parti kávéházban barátok...
5. **Végel László: Újvidéki képeslapok** Szeszélyes tavaszidő. Olykor felelevenedik a kossava, és nem tudom, hogy...

Cimkék: Végel László